

Sayın Katılımcılar, Değerli Konuklar,

Odamızca düzenlenen 3. Madencilik ve Çevre Sempozyumuna hoş geldiniz.

Bilindiği gibi, madencilik çalışmaları ve bu çalışmalar sürecinde gerçekleştirilen maden üretimleri, insanlığın bireysel ve toplumsal gereksinimlerinin karşılanmasında temel öneme sahip alanlardan biridir. Madencilik faaliyetleri olmaksızın bireysel ve toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi, teknolojinin bugün ulaştığı düzeye rağmen halen mümkün olmadığı gibi, yakın gelecekte de mümkün görünmemektedir. Bu nedenle madencilik çalışmalarının daha uzun bir süre yapılmak zorunda olduğu açık bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.

Bir başka gerçek, diğer tüm üretim çalışmaları gibi madenciliğin de doğal çevre üzerinde bozucu bir etki yaratmakta olduğu gerçeğidir. Yani madencilik çalışmaları, genel üretim süreçlerinin bir parçası olarak, doğal çevre ile belirli bir ilişki ve çelişki halinde sürdürülebilmektedir.

İnsanlığın üretim serüveni yakın bir tarihe kadar doğa üzerinde son derece sınırlı bir etkide bulunmaktaydı. Etkinin sınırlı olduğu bu tarihsel dönemde üretim, insan gereksinimleri için ve bu gereksinimlerin zorunluluğu ve gerekliliğine bağlı olarak şekillenmekte, belirli sınırlılıklar içerisinde yapılabilmekteydi. Ancak yakın tarihsel dönemde bu durum değişmiştir. Ekonomik olarak 1640 İngiliz Endüstri Devrimi, siyasi olarak 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıkan ve kısa zamanda egemen bir sistem haline gelen kapitalizm, üretimin esas olarak insan gereksinimlerini karşılayabilmek için yapılmasına son vererek, onu kendi başına bir öge haline getirmiştir. Bu dönemde insan, üretime tabi hale getirilmiş, "kar için üretim", "sermaye birikimi için üretim" ya da "tüketim için üretim" olarak değerlendirilebilecek bu süreçte, insan gereksinimlerinin çok ötesinde, üretimin muazzam artışına paralel olarak, doğal çevrede ciddi tahribatlar ortaya çıkmış ve bu tahribat kesintisiz olarak devam etmiştir.

Sınırsız, gereksiz ve denetimsiz bir şekilde yapılan üretimin, doğal çevre üzerinde yarattığı tahribatın canlı ve insan yaşamı üzerinde ciddi etkilerinin ortaya çıkması, örneğin hava kirliliğinden kaynaklı kitlesel ölümler, ormanların azalması, tatlısu, göl ve deniz kirliliklerinden kaynaklanan sorunlar, asit yağmurları, iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması ve ekolojik dengenin bozulması gibi sorunlar, çevre ve insan sağlığını giderek daha fazla tehdit eder hale gelmiştir.

Bu olumsuz gelişmeler 1980'lerden itibaren insanların bilinç ve davranışlarında değişiklikler yaratarak, çevre tahribatının bir sorun olarak gündeme gelmesi, tartışılması, araştırma yapılması ve önlem alınması gibi çeşitli yönelimleri öne çıkarmıştır.

5 Haziran 1972 yılında, Stockholm'de toplanan "Birleşmiş Milletler Çevre ve İnsan Konferansı"nda "temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamının temel bir insan hakkı olduğu" karar altına alınmıştır.

1983 yılında, BM tarafından kurulan "Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" Komisyon Başkanı Brundtland'ın raporu üzerine, 1992 yılında Rio'da BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) düzenlenmiştir. Bu konferans sonucunda Rio Deklarasyonu yayımlanmış; Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ülkelerinin de içinde bulunduğu 184 ülkenin taraf olduğu "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin korunması sözleşmeleri, ayrıca çölleşmeyi engelleme konvansiyonu, ozon tabakasına zarar veren gazların azaltılmasına yönelik Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü

bu kapsamda sayılabilecek uluslararası anlaşmalardır.

Çevre sorunu her ne kadar devletsel örgütlerin ve devletler hukukunun konusu haline gelmişse de, yaşanan süreçte sorunu yaratanların, çözüm konusunda çokta istekli olmadıkları görülmektedir.

Kapitalizmin daha fazla kar ve bunun gerçekleşmesi için azami üretim ve sınırsız tüketim konusuna bağlı olarak ortaya çıkan, yani özü açısından endüstri devrimini tamamlamış gelişmiş kapitalist/emperyalist ülkelerin kendi çıkarlarını elde etme sürecinde yarattıkları bu sorunun, onlar tarafından çözülmesi beklenmemelidir. Çünkü çözüm için iki önemli unsurun, yani birincisi tüketimi körükleyen üretim sürecinin insani gerekliliklerle sınırlandırılması, ikincisi, yaratılmış olan çevresel kirlilik ve bozulmanın giderilmesi için gereken parasal kaynakların ayrılmasıdır. Her iki öncelikte dünyayı sömüren ve yöneten egemen devletlerin/şirketlerin işlerine gelmemektedir.

Kapitalizmin bu sorun karşısında aldığı tavır, kimi özsel olmayan, çözüme kısmi katkılar koyabilecek önlemlerin getireceği maliyetleri, sorunun ortaya çıkışında hiçbir katkısı olmayan yoksul ülkelere paylaştırmak ve çevre sorununu uluslararası alanda kendi çıkarlarına yönelik siyasal bir araç olarak kullanmaktan ibarettir.

Bu durumu gören kimi bilim insanları, yurttaşlar ve meslektaşlarımız, çevre sorununun önemli ölçüde abartıldığı görüşünü benimsemektedir. Bu abartıya bağlı olarak, yani çevresel sorunların büyüklüğü ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin gerekliliği adı altında, az gelişmiş ve Türkiye gibi ekonomik gelişmesini tamamlayamamış ülkelerin üretim süreçlerinin baltalandığını, böylece gelişmelerinin engellendiğini savlamaktadırlar.

Kuşkusuz bu işin bir yanısıdır ve doğrudur. Ancak atlanılmaması gereken diğer önemli bir nokta, insan ve canlı yaşamının devam ettirilebilmesi için hava, tatlı su, toprak, orman vb. kaynakların sınırsız olmadığı ve bu yaşamsal kaynakların kirlenme, azalma, tükenme gibi nedenlerle insan ve canlı gereksinimlerine yeterli olma durumundan hızla uzaklaştığı gerçeğinin bilince çıkartılmasıdır. Yani dünyamızda yaşam olanakları görece azalmaktadır, abartı ya da diğer gerekçelerle hiçbir kimse bu duruma karşı duyarsız kalmamalıdır.

Çevresel sorunlar konusunda ağırlıklı suçlanan üretim alanlarından biri de, madencilik sektörüdür. Bu suçlamaların haklı ve haksız yanları bulunmaktadır. Haksız yanların başında birçok çalışma alanının olumsuz çevresel etkileri gözlerden uzak bırakılarak madenciliğin öne çıkartılmış olmasıdır. Örneğin başta kimya sanayi olmak üzere, enerji, ulaşım, demir-çelik, gemi-inşaa gibi sektörlerin üretim çalışmalarının kirleticisi, tüketici ve bozucu etkisi çok daha fazladır. Marmara çevresindeki üretim çalışmaları, tüm Marmara Denizini kirletmiştir. O nedenle, çevre konusunda madencilik çalışmalarından çok daha sorunlu üretim alanlarına yönelik gerekli duyarlılık gösterilmelidir.

Haklı olan ya da olabilecek eleştirileri de yok saymamak gerekmektedir. Madencilik çalışmaları sırasında ortaya çıkan olumsuz çevresel etkiler konusunda sektörde bulunan ve ekonomik değer elde eden tüm kesimlerin; kamu görevlileri, şirketler, yöneticiler, maden mühendisleri, işçiler ve bunların örgütleri sorumluluklarını üstlenerek gereğini yerine getirmelidir.

Bugüne kadar, birkaç istisna dışında genel olarak bu gerekliliklerin yeterince yerine getirildiği söylenemez. Madencilik sektöründe çalışan şirketlerin küçüklüğü, kap-kaççı madencilik tarzı,

yetersiz ya da yanlış yasal düzenlemeler, yeterli olmayan idari denetim anlayışı ve yapısı, madencilik çalışmalarının istenilen nitelikte yapılması noktasından uzaklaşılmasına neden olmuştur. Genel olarak madenler sadece kar kapısı olarak görülmüş, bu alanda yöre halkı, gelecek kuşaklar ve genel toplumsal çıkarlar gözardı edilerek, talana uygun bir ortam yaratılmıştır.

Böylesi bir durum her şeyden önce madencilik çalışmalarının ve bu alanda ekonomik getiri elde edenlerin aleyhine olmuştur. Çünkü yürütülen çalışmalar sırasında kimi işletmelerin daha fazla kar uğruna, çevresel gereklilikleri yerine getirmemeleri, geniş çaplı karşıt çevresel kampanyalara yol açmış, bu durum genel madencilik çalışmalarını da baltalamıştır.

Günümüzde hiç bir ekonomik faaliyet eski biçimiyle yapılamaz. Sektörde ekonomik getiri elde edenler, sektörün genel çıkarları için toplumsal duyarlılıkları gözeterek, bilim ve teknolojinin gereklerine uygun çalışmalar yürütmek zorundadır. Çevresel sorunları bilmeden, yürüttükleri üretim çalışmalarının çevreyi bozucu etkilerine yönelik önlem almadan, doğanın yeniden kazanımı için gereklilikleri yerine getirmeden yürütülen madencilik çalışmalarının çok ciddi ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar yaratabileceğinin ve hatta yarattığının görülmesi ve buna uygun davranılması kaçınılmaz bir durumdur. Böylesi bir çalışma tarzının, yani madenciliğin çevre ile barışık, insan odaklı yürütülmesi gerekliliğinin benimsenmesi ve egemen olması durumunda madencilik çalışmalarının eleştirilerin hedefi olmaktan çıkacağı açıktır.

Madencilik çalışmalarının; çevre ve insan odaklı anlayışla, bilim ve teknolojinin gereklerine uygun olarak yapılabilmesinde önemli etmenlerden biri maden mühendisleridir. Meslektaşlarımız, üniversite öğretimi sırasında aldıkları bilimsel ve teknik bilgileri, meslek yaşamı sırasında edindikleri deneyimle birleştirerek çevresel sorunları gözeterek bir anlayışla çalışmayı meslek etiği olarak benimsemelidir.

Konuşmamın sonuna gelirken; madencilik çalışmalarının, tüm diğer üretim çalışmaları gibi, doğaya ve çevreye zarar verici bir etkisinin bulunduğunu, ancak yine de yapılmak zorunda olduğunu, bu süreçte oluşacak zararın en aza indirilerek yapılmasının, çalışma sonunda gerekli iyileştirmelerin yapılarak çalışmanın sonlandırılmasının, yani çevre ile barışık, insan odaklı bir madencilik anlayışını gerekli gördüğümüzü bir kez daha belirtmek istiyorum.

Böyle bir anlayışın benimsenmesi ve egemen olması için;

Her şeyden önce, kapitalizmin tüketim çılgınlığına bağlı şişirilen üretim anlayışının sorgulanması, tüm kaynakları sorumsuzca kullanan tüketim/üretim kalıplarından hızla ve derhal uzaklaşılması gerekmektedir.

İkincisi, doğru ve tutarlı bir çevre ve madencilik mevzuatının var olması,

Üçüncüsü, etkili ve yaygın bir idari örgütlenmeyle, kamusal denetimin tam olarak oluşturulması zorunluluğu,

Dördüncüsü, ham cevher satışına yönelik kapkaççı üretim yöntemlerinin ve küçük ölçekli madencilik faaliyetlerinin engellenerek sektörde istikrarın ve belirli bir madencilik kültürünün oluşturulması,

Beşincisi, maden mühendislerinin madencilik faaliyetleri sırasında mühendislik bilgi, deneyim ve becerilerini ortaya koyabilecekleri çalışma ortamının sağlanması zorunluluğu bulunmaktadır.

Değerli konuklar;

5 Haziran'da "Dünya Çevre Günü" kutlamalarının sıcaklığının sürdüğü bu iki günde gerçekleştirdiğimiz "Üçüncü Madencilik ve Çevre Sempozyumu"nun, yukarıda belirttiğimiz üretim, madencilik, çevre ve insan arasındaki sıkı ilişkilerin sağlıklı bir biçimde kurulmasına katkıda bulunacağına inanıyorum. Bu düşüncelerle Sempozyumun başarılı geçmesini diliyor, destek sunan tüm kişi, kurum ve kuruluşlar ile burada bulunan bilim insanlarına, çalışma arkadaşlarımıza ve üyelerimize, öğrencilerimiz ile emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Mehmet TORUN

Maden Mühendisleri Odası

Yönetim Kurulu Başkanı